

REFERENCES

1. Duda, Ihor (1995), *Mystsi Ternopolia: kataloh*, [Artists of Ternopil: catalogue], Ternopil, Lileya. (in Ukrainian).
2. Moroz, V. (2014), *Viina, Ternopil i khudozhnyky : [pro tvorchist ternop. hudozhnykiv D. Shainohy ta D. Sholdra]*, [War, Ternopil and painters: about the art of Ternopil painters D. Shainoha and D. Sholdra], *RIA plyus* [RIA plus], no. 37, September, 10, p. 19. (in Ukrainian).
3. Udina, T. (2002), *Mystetskyi svit : chas, prostir, svitohliad* [Artistic world: time, space, worldview], *Obrazotvorche mystetstvo*, [Graphic art], no 1, pp. 70–71. (in Ukrainian).
4. Duda, Ihor (2005), *Dmytro Shainoha: albom-kataloh* [Dmytro Shainoha album catalogue], Ternopil, TOV “Ternopil Onlain”. (in Ukrainian).
5. Duda, Ihor (1994), *Dmytro Shainoha. Maliarstvo: kataloh* [Dmytro Shainoha. Painting: catalogue], Ternopil, Zbruch. (in Ukrainian).

УДК 76.01 (510) : 930

Хішам Кобейсі

**ДИЗАЙН ЛІВАНСЬКОГО ЖИТЛОВОГО ІНТЕР'ЄРУ
В НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ**

У статті узагальнено результати досліджень, що стосуються житлового ліванського інтер'єру, визначено основні підходи до його вивчення. Констатовано переважно описовий, пов'язаний з розвитком туристичного бізнесу, підхід до висвітлення традиційної архітектури в сучасних публікаціях. Виявлено пріоритети архітектурно-планувальних рішень у вивченні ліванської житлової архітектури і низький ступінь вивченості її дизайнерських аспектів.

Ключові слова: ліванський житловий інтер'єр, традиційний будинок, класичний інтер'єр, сучасний інтер'єр, дизайн, історіографія, наукові концепції, методи дослідження.

Хішам Кобейсі

**ДИЗАЙН ЛІВАНСЬКОГО ЖИЛОГО ІНТЕР'ЄРА
В НАУЧНИХ ІССЛЕДОВАНИЯХ**

В статье обобщены результаты исследований, посвященных ливанскому жилому интерьеру, определены основные подходы к его изучению. Констатируется преимущественно описательный, связанный с развитием туристического бизнеса, подход к изучению традиционной архитектуры в современных публикациях. Выявлены приоритеты архитектурно-планировочных решений в изучении ливанской жилой архитектуры и низкую степень изученности ее дизайнерских аспектов.

Ключевые слова: ливанский жилой интерьер, традиционный дом, классический интерьер, современный интерьер, дизайн, историография, научные концепции, методы исследования.

Hisham Kobeissi

**THE DESIGN OF THE LEBANESE RESIDENTIAL INTERIOR
IN RESEARCH STUDIES**

Human environment is one of the key objects of designers activities. Housing interiors represent not only human characters, habits, lifestyles and aesthetic preferences but also all the above as the whole civilization characteristic features. The growth of housing construction both in the

Lebanon and all over the world, a positive dynamic demand for project decisions “in the Eastern style”, Lebanese designers active participation in realizing projects far beyond the Lebanon, the eventual integration of Lebanese designers into the global design practice are making the research of the Lebanese experience in the domain considered increasingly actual and important. The aim is to determine the current status of research on the Lebanese residential interior, to find out the main approaches to its study.

In the modern scientific discourse, the growing interest in the design practice of Lebanon is shown. This was facilitated by the resumption of construction in Lebanon, and the development of tourism, and the return of fashion in the European community to the “east”, embracing a wide range of human activities.

Consideration is principally given to urbanistics, architecture, restoration, and lighting (Publication of Tadros Simon Antoine, Mehdi Hussein Ramez, Harmush Khaled Mounir, Shehady Alli Hassan, Camille Aboussouan, Ragette Friedrich etc). The design of living space is examined only in the study of Gattas Nabil Kayed, but the author has focused his attention exceptionally on planning solutions leaving the unity of the detail-spatial environment, material, and textures, colour and light beyond the scope of his research. Some scientific investigations deal with specific historical and artistic complexes, which allows to develop the analysis methodology. The traditional principles of the interior organization are mostly considered proceeding from neighbour countries, which allows only to partially extrapolate the obtained data to the practice of Lebanon, combining the traditions of Islamic and European architecture.

Studying a design approach to interior design of living quarters requires studying not only architecture, but also crafts. In this context, the unique catalog of the Museum of Oriental Art (Moscow) is important, which shows the eastern aesthetics of everyday life.

Interest and represent articles of Ukrainian art V. Zimmer, published in 1920–1930. Ideas, thoughts, observations of an outstanding Ukrainian scientist today do not lose relevance. Ukrainian and Russian magazines and Internet sites (“Arhideya”, “Beauty”, “Architectural Digest”, “ArhiNovosti”) acquaint readers with the work of leading designers Beirut. Among them, It should be noted articles Pinsk Tatiana, Gilles Dyer, Barbara Stoelti. This circumstance contributes to the expansion of interest for the Lebanese design.

The article summarizes the results of the studies dealing with the Lebanese residential interior, determines the main approaches to its study. In prospect, the study plans finding out traditional and innovative principles of detail-spatial environment organization in the Lebanese residential interior.

Key words: *Lebanese residential interior design, traditional house, classic interior, modern interior, historiography, concepts, methods.*

Ліван – одна з найдавніших держав східного Середземномор'я, чия культурна спадщина охоплює не одне тисячоліття. Своєрідність художнього досвіду Лівану формувалася під впливом різних культур – фінікійської, римської, арабської, французької. Не є винятком і предметно-просторове середовище житлового приміщення. З огляду на розвиток будівництва в сучасному Лівані, а також інтерес європейських країн до дизайнерських розробок в орієнтальному напрямі актуальним є вивчення принципів організації предметно-просторового середовища житлових приміщень, виявлення традиційних прийомів і визначення основних тенденцій у сучасній дизайн-практиці. Перший етап такого дослідження – є вивчення історіографії питання, обґрунтування джерельної бази і виявлення ступеня вивченості проблеми.

Досі спроб систематизації і аналізу дослідницьких розвідок та бодай науково-публіцистичних матеріалів стосовно ліванського дизайну внутрішнього житлового середовища не було. Тож запропонована розвідка є першим оглядом та критичним осмисленням відповідної літератури. Щодо методологічних праць, котрі вплинули на формування дослідницьких позицій автора, зокрема стосовно тлумачення таких понять, як “дизайнерська діяльність”, “напрями дизайну”, “простір та середовище”, “стиль у дизайні” та ін., то відзначимо публікації таких теоретиків, як О. Бойчук [3], В. Даниленко [8], О. Генисаретський [6].

Мета статті – узагальнити досвід досліджень ліванського житлового інтер'єру та виявити основні підходи до його вивчення.

Незважаючи на те, що Ліван є спадкоємцем однієї з найдавніших світових цивілізацій, має розвинену писемну культуру і багате мистецьке надбання світового значення, наука про мистецтво й особливо в царині дизайну, не отримала належного розвитку. Вивчення традицій організації предметно-просторового середовища почалося під впливом західних наукових інститутів, діяльність яких вплинула на формування сучасного наукового співтовариства в Лівані. Серед них особливе місце посідає Американський університет, традиції якого впливають на освітню і наукову діяльність навчальних закладів, заснованих пізніше. Зазначеними обставинами пояснюється й той факт, що значна частина літературних джерел, які містять інформацію про ліванські архітектурно-художні та дизайнерські досягнення, є англомовною.

Інша частина основного корпусу ліванської літератури, присвяченої обраній темі, опублікована французькою; це пояснюється тим, що до здобуття незалежності Ліван перебував під протекторатом Франції та, з одного боку, викликав інтерес французьких дослідників, з іншого – відчував вплив Франції у галузі культури й освіти.

З огляду на розмаїття наукових і творчих зв'язків Лівану з країнами Заходу, опублікування вагомих праць і репрезентація ліванських дизайнерів на шпальтах фахових видань та в інтернет-мережі відбувається переважно цими двома мовами. У цілому ж варто зазначити, що значна кількість видань – це популярні, що зумовлено комерційними аспектами розвитку туризму. Наукові розвідки, присвячені ліванському житловому середовищу, нечисленні і спрямовані, переважно, на вивчення класичної спадщини – палацові споруди, караван-сараї і т.ін. Наприклад, Жак Лігер-Белайр у своєму ретроспективному огляді зосередився на пам'ятках, що підлягають збереженню, підкреслює їх архітектурно-художнє та історичне значення. Він звертає увагу на вишуканість та пишність ханських будівель, захоплення якими зафіксували мандрівники-іноземці [22].

Архітектурним традиціям Лівану присвячені наукові праці Каміла Абуссуана [16]. Автор висвітлює особливості архітектурної спадщини, датованої XV–XIX ст., наводить приклади споруд. До фундаментальних робіт з ліванської архітектури належать і публікації Раджет Фрідріх [24–26], в яких учений не лише аналізує архітектурно-будівельні аспекти житла, а й характеризує естетичні уподобання, зв'язок архітектурних рішень з кліматичними та природними умовами. Обидва науковці розглядають матеріал крізь призму архітектурних традицій арабського світу як домінуючу основу в підходах до організації житлового середовища. Щоправда, Раджет Фрідріх кілька сторінок присвятив зіставленню східного й західного архітектурно-будівельного досвідів, але його концепція дещо схематична. На думку вченого, східний напрям ґрунтується на традиціях та виявляє активність до реконструкції старих будівель, відтворення характерних для арабської архітектури рішень, а західний відзначається романтичним сприйняттям модернізму та ініціює нові, раціональніші підходи [26, с. 239–253].

Значний внесок у вивчення архітектури Лівану вніс Кфори Зіман [21]. У своїх публікаціях учений розглядає еволюцію архітектури від давнини до сучасності. Відзначаючи вплив архітектурних стилів Османської імперії, а згодом Західної Європи, науковець зосередив увагу переважно на культовій архітектурі та будівлях громадського призначення.

Із огляду на масштаб руйнувань, спричинених війнами, сучасні дослідники не схильні до критичної оцінки збереженої спадщини. З іншого боку, комерційна прагматика, що спонукає зводити багатоповерхівки на місці старих будівель, мотивує певну частину науково-творчої інтелігенції до надмірної естетизації минувшини. У цьому сенсі доцільне звернення до монографій, присвячених класичним пам'яткам суміжних країн, що дає змогу провести порівняльний образно-стилістичний аналіз, виявити вплив та місцеві інтерпретації великих стилів. До фундаментальних праць у галузі архітектури й мистецтва країн Передньої Азії належать колективні монографії, що акумулюють результати тривалих досліджень таких відомих російських учених, як В. Блек, Н. Флітнер [2], В. Афанасьєва, В. Луконін, Н. Померанцева [1].

Серед сучасних лідерів інтелектуального Лівану, котрі впливають на оцінку з боку критиків нових об'єктів столиці, слід назвати легендарного журналіста, громадського діяча, професора Саміра Кассіра (1960–2005). Його монографія, присвячена рідному місту, сповнена любові до Бейрута, її текст населений місіонерами і будівельниками міст, воєначальниками та представниками інтелігенції, дипломатами й лідерами кланів. Кассір показав Бейрут у всьому його багатстві, від бурхливого минулого і до невизначеного майбутнього [20].

Окремий корпус літератури присвячений пам'яткам ліванської архітектури і становить здебільшого орієнтовані на туристів видання. З огляду на належність значної частини старовинних будівель приватним особам, подібні видання, що містять фактографічні відомості, також мають певну цінність.

Упродовж останніх десятиліть опублікована й низка наукових досліджень, присвячених окремим аспектам містобудування, реставрації, пам'яток архітектури і сучасного дизайну в Лівані. Це, переважно, дослідження ліванських аспірантів таких вищих навчальних закладів, як Московський інститут архітектури, Харківський державний університет будівництва й архітектури, Харківська державна академія дизайну і мистецтв. Серед них – роботи таких учених, як Тадрос Симон Антуан [13], Гаттас Набіль Кайсд [5], Мехді Хусейн Рамез [10], Хармуш Халед Мунір [14], Шехаді Аллі Хасан [15]. Проблемам збереження історичної спадщини і раціоналізації сучасної забудови присвячені й праці Касатлі Худа [18–19], Малат Хям [23].

Піднесення будівництва у Бейруті після закінчення військових дій стало певним катализатором у розвитку архітектурно-дизайнерських рішень у галузі житлового будівництва. Цей процес привернув увагу дизайн-критиків східної Європи, де саме інтер'єр житлових приміщень став найрозвиненішою галуззю проектування. Українські, російські журнали та інтернет-сайти “Архидея”, “Салон”, “AD”, “АрхиНовости” та інші ознайомлюють читачів з творчістю провідних дизайнерів Бейрута, що, своєю чергою, формує інтерес до ліванського дизайну. Серед таких публікацій варто відзначити статті Тетяни Пінської [11], Жиль Дайер [7], Барбари Стоелті [11]. Разом з тим, позитивно оцінюючи внесок подібних публікацій у фіксацію та поширення інформації про найвизначніші явища сучасного дизайнерського процесу, зазначимо, що аналітичної складової у них нема. Це, зазвичай, описові та компліментарні статті. Основна їх цінність полягає в якісному візуальному матеріалі й наведенні технічних характеристик репрезентованих об'єктів. Тому й згаданий пласт літератури слід розглядати не у контексті дослідницької традиції, а як одну з груп джерел.

Дослідження принципів, використовуваних у дизайнерських рішеннях інтер'єрів житлових приміщень, потребує вивчення літератури, присвяченої не тільки архітектурі, а й предметному світу. В цьому контексті важливе значення має унікальний каталог Музею мистецтва народів Сходу (Москва), де концепція “мистецтва побуту і Буття” отримала блискучу аргументацію, що виявляє специфіку сприйняття предметного середовища з боку східної Людини [4].

Методологічно важливими є й праці українського мистецтвознавця В. Зуммера, які підготували до публікації науковці Інституту сходознавства НАН України. Ідеї, думки, спостереження видатного українського вченого, висловлені щодо архітектурно-художньої спадщини Середньої Азії ще у 1920–30-ті рр., не втрачають актуальності й сьогодні, – завдяки ретельному формально-стилістичному аналізу, що виокремлює варіанти східного ампіру, еkleктизму, національної та конструктивної течії у сучасній науковцю архітектурі та, відповідно, концепції внутрішнього середовища [9].

Узагальнюючи результати досліджень, присвячених архітектурі й дизайну Бейрута, зазначимо, що системні дослідження принципів формування предметно-просторового середовища досі не були ініційовані. Руйнівні наслідки останньої війни зумовили пріоритет таких напрямів, як містобудування і реконструкція. Значна частина літератури є інформаційно-популярною, що зумовлено розвитком туристичного бізнесу. Помітний і соціально-політологічний вектор у вивченні матеріальної культури Лівану.

Отже, сучасний стан розробленості проблеми виявляє нестачу критичного осмислення проектної практики, залишаються нагальними потреба систематизації матеріалів як

традиційного, так і сучасного надбання у галузі житлового предметно-просторового середовища, виділення найвдаліших з погляду естетики рішень, функціональності, доцільності, ергономіки, екології, культурної ідентичності. Специфіка предмета вивчення потребує застосування синтетичних методів дослідження і розширення кола джерел, залучених до аналізу. Як методологічна база роботи можуть бути використані фундаментальні праці теоретиків дизайну та мистецтвознавців. У перспективі дослідження передбачає виявлення традиційних і новаційних принципів організації предметно-просторового середовища.

ЛІТЕРАТУРА

1. Афанасьева В. К. Искусство древнего Востока / В. К. Афанасьева, В. Г. Луконин, Н. А. Померанцева. – М. : Искусство, 1976. – 375 с.
2. Блэк В. Древний Восток / В. Блэк, Н. Флитнер // История искусства зарубежных стран. Первобытное общество. Древний Восток. Античность. – М. : Изобразительное искусство, 1980. – 407 с.
3. Бойчук А. В. Пространство дизайна / А. В. Бойчук. – Харьков : Новое слово, 2013. – 368 с.
4. Восток : искусство быта и Бытия / [авт.-сост. В. А. Набатчиков]. – М. : СКАНПУС, 2003. – 256 с.
5. Гаттас Набиль Кайед. Архитектура современного жилища Ливана: на примере городов Восточного Средиземноморья. Автореф. на соиск. уч. степ. канд. архитектуры : спец. 18.00.01 “История и теория архитектуры” / Гаттас Набиль Кайед. – Москва : Московский архитектурный институт, 2009. – 25 с.
6. Генисаретский О. И. Регионализм, средовое проектирование и проектная культура. [Электронный ресурс] / Режим доступа: <http://PROMETA.RU/OLEGEN/PUBLICATIONS/120>
7. Дайер Ж. Подмосковная неоклассика / Жиль Дайер // ARCHITECTURAL DIGEST. – 2016. – 09 (154). [Электронный ресурс] / Режим доступа: http://www.admagazine.ru/inter/96943_usadba-v-podmoskove-6000-m.php.
8. Даниленко В. Я. Дизайн / В. Я. Даниленко. – Харків : ХДАДМ, 2003. – 320 с.
9. Зуммер В. М. Тексти / В. М. Зуммер // Орієнтальне мистецтвознавство в Україні в 20-30 рр. ХХ ст. [ред. кол. Ю. М. Кочубей, Е. Г. Циганкова]. – К. : ВД “Стилос”, 2005. – С. 87–301.
10. Мехді Хуссейн Рамез. Принципи формування комфортного світлового архітектурного середовища у країнах арабського сходу. Автореф. дис. на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури : спец. 18.00.01 “Історія і теорія архітектури” / Мехді Хуссейн Рамез. – Харків : Харківський національний університет будівництва та архітектури, 2007. – 19 с.
11. Пинская Т. Восточная роскошь. Интерьер квартиры знаменитого ливанского дизайнера / Татьяна Пинская // Архидея. – 2014. – № 5. [Электронный ресурс] / Режим доступа: <http://korrespondent.net/lifestyle/interiors/1584197-vostochnaya-roskosh-interer-kvartiry-znamenitogo-livanskogo-dizajnera>.
12. Стоэлти Б. Пентхаус в центре Бейрута / Барбара Стоэлти // ARCHITECTURAL DIGEST. – 2005. – №2. (февраль). [Электронный ресурс] / Режим доступа: http://www.admagazine.ru/inter/74017_pentkhaus-v-tsentre-beyruta.php.
13. Тадрос Сімон Антуан. Скульптура у синтезі мистецтв комплексу Баальбек. Автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. мистецтвознавства : спец. 26.00.01 “Теорія та історія культури” / Тадрос Сімон Антуан. – Харків : Харківська державна академія дизайну та мистецтв, 2009. – 19 с.
14. Хармуш Халед Мунир. Особенности реконструкции исторических городов Восточного Средиземноморья: на примере Ливана. Автореф. на соиск. уч. степ. канд. архитектуры : спец. 18.00.01 “История и теория архитектуры” / Хармуш Халед Мунир. – Москва : Московский ордена Ленина институт архитектуры, 2005. – 32 с.
15. Шехаді Алі Хасан. Формування архітектурно-ландшафтного середовища міста в арабських країнах (на прикладі Лівану). Автореф. дис. на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури : спец. 18.00.01 “Історія і теорія архітектури” / Шехаді Алі Хасан. – Харків : Харківський національний університет будівництва та архітектури, 2005. – 19 с.

16. Aboussouan C. L'architecture libanaise du XV au XIX siècle, le bonheur de vivre / Camille Aboussouan. – Dijon, Imprimerie Darantière, 1985. – 376 s.
17. Davie May. Maisons traditionnelles de Beyrouth : typologie, culture domestique, valeur patrimoniale / May Davy. – Beyrouth, APSAD, 2004. – 43 p.
18. Kassatly Houda. Terres de Bekaa / Houda Kassatly. – Paris : Geuthner, 2000. – 191 p.
19. Kassatly Houda. De pierres et de couleurs. Vie et mort des maisons du vieux Beyrouth / Houda Kassatly. – Layali, 2001. – 176 p.
20. Kassir Samir. Beirut / Samir Kassir. – California : University of California Press, 2010. – 656 p.
21. Kfoury S. Maisons Libanaises / Semaan Kfoury. – Beyrouth, ALBA, 1999. – 111 p.
22. Liger-Belair Jacques. L'habitation Au Liban / Jacques Liger-Belair Jacques. – Paris : Geuthner, 2000. – 194 p.
23. Mallat Hyam. Le Droit de l'Urbanisme, de la Construction, de l'Environnement et de l'Eau au Liban, Bruylant, Delta et LGDJ / Hyam Mallat. – Bruxelles, 1997. – 335 p.
24. Ragette Friedrich. Architecture In Lebanon The Lebanese House During the Eighteenth and Nineteenth Centuries / Friedrich Ragette. – New York : Caravan Books Delmar, 1974. – 214 p.
25. Ragette Friedrich. Architecture in Lebanon / Friedrich Ragette. – Beirut : American University, 1975. – 200 p.
26. Ragette Friedrich. Traditional Domestic Architecture of the Arab Region / Friedrich Ragette. – Zlín : Graso CZ, 2002. – 296 p.

REFERENCES

1. Afanas'yeva, V. K., Lukonin V.G. and Pomerantseva N. A. (1976), *Iskusstvo drevnego Vostoka* [The Art of the Ancient East], Moscow, Iskusstvo. (in Russian).
2. Blek, V. and Flittner, N. (1980), *Drevniy Vostok. Istoriya iskusstva zarubezhnykh stran : Pervobytnoye obshchestvo, Drevniy Vostok, Antichnost'*. [History of art of foreign countries. Primitive society. The Ancient East. Antiquity], Moscow, Izobrazitel'noye iskusstvo. (in Russian).
3. Boychuk, A. V. (2013), *Prostranstvo dizayna* [Space of Design], Kharkiv, Novoye slovo. (in Russian).
4. Nabatchikov, V. A. ed. (2003). *Vostok: iskusstvo byta i Bytiya* [East: the art of Life and Being], Moscow, SKANRUS. (in Russian).
5. Gattas, N. K. (2009), "Architecture of the modern home of Lebanon: the example of the cities of the Eastern Mediterranean", Thesis abstract for Cand. Sc. (Architecture), 18.00.01, Moscow Architectural Institute, Moscow, 25 p. (in Russian).
6. Genisaretskiy, O. I., *Regionalizm, sredovoe proektirovanie i proektnaya kul'tura* [Regionalism, environmental design and project culture], Available at : <http://PROMETA.RU/OLEGEN/PUBLICATIONS/120>. (in Russian).
7. Dayer, Zh. (2016), Moscow Neoclassicism. ARCHITECTURAL DIGEST, no. 9 (154), Available at : http://www.admagazine.ru/inter/96943_usadba-v-podmoskove-6000-m.php (in Russian).
8. Danilenko, V. Ya. (2003), *Dyzain* [Design], Kharkiv, KhDADM. (In Ukrainian).
9. Zummer, V. (2005). *Teksty* [Texts], *Orientalne mystetstvoznavstvo v Ukraini v 20-30 rr. XX st.* [Oriental Arts in Ukraine in 20-30 years of XX century], edit. board M. Kochubei, E. Tsygankova, Kyiv, Stilos, pp. 87–301. (in Ukrainian).
10. Mekhdi, Kh. R. (2007), "Principles of formulating a comfortable architectural middle ground at the edges of the Arabian descent", Thesis abstract for Cand. Sc. (Architecture), 18.00.01, Kharkiv National University of Construction and Architecture, Kharkiv, 19 p. (in Ukrainian).
11. Pinskaya, T. (2014), Eastern luxury. Interior of the apartment of the famous Lebanese designer, *Arkhideya* [Arkhideya], 5. Available at : <http://korrespondent.net/lifestyle/interiors/1584197-vostochnaya-roskosh-interer-kvartiry-znamenitogo-livanskogo-dizajnera>. (in Russian).
12. Stoelti, B. (2005). Penthouse in the center of Beirut, ARCHITECTURAL DIGEST, no. 2, February, Available at : http://www.admagazine.ru/inter/74017_pentkhaus-v-tsentre-beyruta.php. (in Russian).

13. Tadros, S. A. (2009), "Sculpture in the synthesis of the arts complex Baalbek", Thesis abstract for Cand. Sc. (Art), 26.00.01, Kharkiv State Academy of Design and Fine Arts, Kharkiv, 19 p. (in Ukrainian).
14. Kharmush Kh. M. (2005), "Features reconstruction of the historic cities of the Eastern Mediterranean: the example of Lebanon", Thesis abstract for Cand. Sc. (Architecture), 18.00.01, Moscow Order of Lenin Institute of architecture, Moscow, 32 p. (in Russian).
15. Shekhadi, A. Kh. (2005), "Formation of architectural and landscape environment of the city in the Arabian countries (to apply to Lebanon)", Thesis abstract for Cand. Sc. (Architecture), 18.00.01, Kharkiv National University of Construction and Architecture, Kharkiv, 19 p. (in. Ukrainian).
16. Aboussouan, C. (1985), L'architecture libanaise du XV au XIX siècle, le bonheur de vivre [Lebanese architecture from the XV to the XIX century, the happiness of living], Dijon, Imprimerie Darantière. (in French).
17. Davie, M. (2004), Maisons traditionnelles de Beyrouth : typologie, culture domestique, valeur patrimoniale [Traditional houses of Beirut: typology, domestic culture, patrimonial value], Beirut, APSAD. (in French).
18. Kassatly, H. (2000), Terres de Bekaa [Bekaa Lands], Paris, Geuthner. (in French).
19. Kassatly, H. (1998), De pierres et de couleurs. Vie et mort des maisons du vieux Beyrouth [Of stones and colors. Life and death of houses in old Beirut], Beirut, Editions Layali. (in French).
20. Kassir, S. (2010), Beirut, California, University of California Press. (in English).
21. Kfoury, S. (1999), Maisons Libanaises [Lebanese Houses], Beirut, ALBA. (in French).
22. Liger-Belair, J. (2000), L'habitation Au Liban [Housing in Lebanon], Paris, Geuthner. (in French).
23. Mallat H. (2003), Le Droit de l'Urbanisme, de la Construction, de l'Environnement et de l'Eau au Liban [The Law of Urban Planning, Construction, Environment and Water in Lebanon], Bruxelles, Bruylant. (in French).
24. Ragette, F. (1974), Architecture In Lebanon. The Lebanese House During the Eighteenth and Nineteenth Centuries, New York, Caravan Books Delmar. (in English).
25. Ragette, F. (1975), Architecture in Lebanon, Beirut, American University. (in English).
26. Ragette, F. (2002), Traditional Domestic Architecture of the Arab Region, Zlín, Graspo CZ. (in English).

УДК 7.036"18/19"(477)

Наталія Сапак

МИСТЕЦЬКІ ОБ'ЄДНАННЯ ТА ЇХ РОЛЬ У ХУДОЖНЬОМУ ЖИТТІ ПІВДНЯ УКРАЇНИ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті проаналізовано діяльність громадських об'єднань і творчих угруповань. Наголошено на ролі меценатів, художників у роботі Одеського, Миколаївського і Херсонського товариств красних мистецтв. Визначено характерні особливості творчих пошуків головних представників Товариства південноросійських художників, ставлення критики до їх творчості. Охарактеризовано творчі завдання учасників "Салонів" В. Іздебського, Товариства "незалежних" художників на чолі з М. Гершенфельдом і творчої групи "Гілея".

Ключові слова: товариство, меценат, виставка, об'єднання, художник, новітні течії.

Наталія Сапак

ТВОРЧЕСКИЕ ОБЪЕДИНЕНИЯ И ИХ РОЛЬ В ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ЖИЗНИ ЮГА УКРАИНЫ КОНЦА ХІХ – НАЧАЛА ХХ СТОЛЕТИЯ

В статье проанализирована деятельность общественных организаций и творческих объединений. Акцентировано на роли меценатов, художников в работе Одесского,